

Diunvuija Ku dituku dia
Dipungila Dipia-dipia

EBULU

Table des matières

Ebelu 1. 1-14	411
Ebelu 2. 1-9	412
Ebelu 2. 10-18	413
Ebelu 3. 1-15	414
Ebelu 3. 16-19 ; 4. 1-7	415
Ebelu 4. 8-16	416
Ebelu 5. 1-14	417
Ebelu 6. 1-20	418
Ebelu 7. 1-17	419
Ebelu 7. 18-28	420
Ebelu 8. 1-13	421
Ebelu 9. 1- 15	422
Ebelu 9. 16-28	423
Ebelu 10. 1-18	424
Ebelu 10. 19-31	425
Ebelu 10. 32-39 ; 11. 1-7	426
Ebelu 11. 8-16	427
Ebelu 11. 17-31	428
Ebelu 11. 32-40 ; 12. 1-3	429
Ebelu 12. 4-17	430
Ebelu 12. 18-29	431
Ebelu 13. 1-16	432
Ebelu 13. 17-25	433

Ebelu 1. 1-14

Mufundi wa mukanda eu wa bene Ebelu udi misangu mikuabu mupostolo Paulo. Kadi mu mukanda onso kena uditela bu mufundi wau nansha ; bua kushila Mukelenge Yesu muaba, Yeye udi « **mupostolo...** munene wa ditabusha dietu » (shap. 3. 1). Mumane kuakula mishindu ya bungu ne kudi bantu ba bungu, ku ndekelu Nzambi udi wakula kudi Isalele ne kudi bantu buonso mukana mua **Muana wandi** (Yelem. 7. 25 ; Mako 12. 6...). Yeye udi « Dî », dibuluibua dinene ne dia tshiendelele dia Nzambi. Ne bua kutupesha lungenyi lunene bua bualu buandi, udi utulongesha ne Muana udi nganyi : mupianyi wa bintu bionso, mufuki wa buloba, dikenke dikole dia butumbi bua Tatu ne tshinfuanyikishi mene tshia udi wimanyika bintu bionso ku dî diandi (Yone 1. 1 ne 18). Nunku yeye umue **wakafuka diulu ne buloba**, nyeye kabidi udi **wenza mudima wa kuvua mibi yetu**. Kadi bua kufuka, biakadi bikengela amba dî tshianana, bua kukumbasha mudi wa kuvua mibi yetu, biakadi bikengele afuta mushinga munene : muoyo wende mene.

Kutela kua mifundu ya mu Misambu ya kabikilabo ne misambo ya Masia : 2. 45. 102. 110... idi ijadika dibandishibua ne bunene bua Muana wa Nzambi. Banjelo badi anu bifukibua, Yesu udi Mufuki ; badi bakuatshi ba mudimu, Yeye udi Mukelenge. Yesu nkayende, mu mushindu udi kauyi umueneka, udi ukumbasha mudimu wa kuvua mibi yetu, yanyi ne yebe kabidi. Ne **tshidiye** katataka, tshidi tshitamba kubandisha mushinga wa **tshiakenzaye**.

Ebelu 2. 1-9

« Nzambi wakatuambila dî kudi Muana wandi... », bua bualu ebi, mudi shap 2 udi utungunuka ne, tudi ne bua kutamba kudimuka ku malu atuankunvua... Pa mukuna wa Tshijila dî diakamana kupatuka diambila bayidi basatu bua kunvuila, ke Mose nansha Eliya, kadi Muana wa dinanga diandi. « Bobo pakajulabo mesu abu bua kutangila, kabakamona muntu mukuabu **anu Yesu nkayende...** » (Mat. 17. 5, 8).

Tuetu petu ku ditabusha **tudi tumona Yesu...** (mv. 9). Shap. 1 wakatuleshaye mu mena andi **bu Nzambi**, mufuki, ne bu Muana bute. Udi umueneka apa bu **muntu** mutumbishibue ne mutshimune bukole bua lufu. Mu shap. 1 Banjelo buonso badi bamukukuila ; mu shap. 2 ; Yesu wakavuishibua kakese muinshi mua banjelo bualu bua makenga a lufu luakalabulaye bululu bualu (ndekelu wa mv. 9). Kadi Misambu 8 idibu batele muaba eu, idi itujadikila kabushima ka bulongolodi bua Nzambi ku bualu bua « Muntu Kilisto Yesu ». Tshifulu tshia butumbi ne buneme tshidi pa mpala wandi ; bukokeshi bua bintu bionso budi kudiye ne budi bumukumbanyine ; anu tshitupa tshipi bintu bionso nebikokeshibue ku bukole buandi. Kadi muaba ukadi « mukelenge wa lupandu luetu » muangate, udi wamba buimpe bunene bua lupandu elu. Netupanduke munyi **bitualupetula** ? (shap. 10. 29). Tutangila bimpe ne bua kulayidila bua makelela ne wawa, bidi bikengela kuikala ne dipetu anyi kulengulula. Kadi tutamba kudienzesha bua « **kuangata lupandu lutambe bunene elu** ».

Ebelu 2. 10-18

Bua bualu buakadi buakane kudi Nzambi... amuvuishe kapite ka lupandu luetu ku makenga. Mukanda wa Yeshayi udi wamba ne « kadi Yepowa wakasua kumukuma yeye wakamusamisha » (Yesh. 53. 10). Ne bua kipatshila kai ? Muprofete udi utunguka ne « pafilaye muoyo wandi bu mulambu » neavuije bantu bangi mu buakane anyi mua butumbi. Bana aba badi Nzambi mupesha Kilisto bua kuikala babanyanganyi nende ba mu butumbi, badi aba bapikudibue bandi. « Kena ufua bundu bua kubabikila ne Bana betu » (mv. 11). Kadi bua kuangata tshilumbu tshiabu, biakadi bikengela bua alua mu mubidi ne mashi, mufuanangane n'abo, mulue bulelela muntu (mv. 14). Ne shap. wetu utudi nende, udi utupesha tubingila tua bungu tua mushinga munene tua bualu busokoka : Yesu wakangata mubidi wetu bua kutumbisha Nzambi, ku kubanga kua kutshibangidilu tshia buntu buetu ; ne kupesha Nzambi mushindu wa kukumbasha bulongolodi ne meshi andi ku bualu bua muntu.

Wakangata mubidi bua kumonaye bua kufua ne nunku kutshimuna kudi mukelenge wa **lufu** mu nzubu wandi.

Ku ndekelu, Yesu wakangata mubidi wetu bua kumona mua kubuela makenga etu ne kualabula ne mutshima wa muntu. Nunku kuteibua kuende ku makenga kudi kumupesha bua kutukuatshisha bimpe mu mateta etu bu muakuidi wa lulamatu ne wa luse. Busambi kai kudi buonso badi bakengeshibua.

Ebelu 3. 1-15

Mukanda wa Ebelu wakabikidibua bu « mukanda wa **diulu diunzuluke** ». Ne tudi tubandila ngayi mu diulu, **Yesu**, udi kabidi **mupostolo** – buena kuamba ne mutuadi wa mei a Nzambi kudi bantu- ne muakuidi munene : mutuadi wa mei a bantu kudi Nzambi.

Ufundila bena kuitabusha ba bena ebelu, mufundi udi ulesha, mutanba kueyemena pa mianda yabu ya buena yuda, mushindu kai udi Yesu mu bu muntu buandi usangisha ne upitshisha matumbi akadi bena yuda batamba kunemeka : Bua **Mose** mu shap. 3, bua **Yoshua** (shap. 4), bua **Alona** (shap. 5)...

Kadi katuenta mua kuyila bua kumanya Mukelenge, tuetu kupanga kumona mushindu kayi udi mutshima wa muntu mutambe kunyanguka nansha. Nzambi udi ûbikila ne mutshima mubi wa bupidia munda muau (mv. 12), ne utuvuluisha ne udi muji wa dikenga dionso. Mv. wa 10 udi wamba ne : « badi bapambukapambuka **mu mitshima yabu** » (fuany. Mako. 7. 21). Ke bualu kai, muntu yonso udi unvua dî dia Mukelenge (kudi udi mua kuamba ne ntshitu muanji ku diunvua nganyi ?), udi mulombibue misangu minene isatu bua kubenga kukolesha **mutshima wende** (mv. 7, 15 ; shap. 4. 7). Tutu tuimanyika misangu ya bungi disengelela edi ku lumu luimpe lua ku mutshi mutshiamakane. Kadi tuetu badi bena kilisto, matuku onso katuenta ne bikondo bia kunvua dî dia Mukelenge anyi mu mifundu yandi anyi ? Tudilame ku mishidu yonso ya dikolesha dia mutshima !

Ebelu 3. 16-19 ; 4. 1-7

Dikisha dia Nzambi mu dituku dia muanda mutekete kunyima kua kufuka bintu bionso, diakanyangu ku bubi bua muntu. Ne, katshia ku tshikondo atshi « tô ne katataka », mudimu wa Tatu ne wa Muana ku bualu bua **bupikudi** kawena mujike nansha (Yone 5. 17). Kadi tudi tunvua ne :

1. Nzambi udi ujinga anu dikisha **diende**.
2. Ne diodi edi didi **dilua ku mpala** ne kadiena bu dibuela dia bena Isalele mu Kanana mu tshikondo tshia Yoshua nansha. Isalele neasanka pa buloba mu dikisha, tshikondo tshia dikokeshia dia bidimu lukama, ne ekelesia neadilabule mu butumbi bua mu diulu.
3. Ne bikala Nzambi musue kuabanyangana dikisha ne bifukibua biende, buoso kabena babuelamu.

Bu bikondo bikuabu mu tshipela, **mitshima mikole** ¹ (shap. 3. 19) ne bupidia (mv. 4, 6 ndekelu), biakabapangisha bua kubuela mu mulayi. Yone 3. 36 udi utujadikila ne muntu udi upidia udi mufuanangane ne muntu udi kayi muitabusha (diunvuisha). Bualu bua kuenza mudimu wa Nzambi, **nkuitabusha** Yeye (Muana) wakatumaye (Yone 6. 29). Kutangila, bikadi bua bena Isalele, bu mudibi kabidi kudi ba bungi lelu : « dî diakunvuabu kadiakabakuatshisha bualu bua **kadiakusangishibua ku ditabusha...** » (mv. 2 ; bala Lomo 10. 17).

Nunku nditumikila kudi Mukelenge didi ditubuesha mu **mudimu** wa ngasa wende ne ditulongolola bua kuabanyangana dituku diadia **dikisha** dia dinanga diende (Sefanya 3. 17).

1. Incredulité : mutshima mukole mu mukanda wa français kudi miaku ibi : icedulité (shap. 3. 19) ne désobéissance (shap. 4. 6). Kadi mukanda wa tshiluba miaku yonso ei mu mv. ei idi mikudimuna anu ku bupidia. Bua kuyitapulula bua lunvu lumpe, tudi bakudimune wa kumudilu bu mutshima mukole ; muibidi bu bupidia.

Ebelu 4. 8-16

Tô ne ku dibuela dietu dia mu dikisha dia Nzambi, kutshiena anu buetu tuetu bana ba Nzambi tshikondo tshia dipungi bitangilangane ne luendu lua pa buloba ne ku mudimu wa nvita. Kadi katuena balekela katuyi ne **diambuluisha** nansha. Ku mambuluisha asatu adi shapita eu utulesha, dia kumpala nDî dia Nzambi. Lelu tudi tunvua dî diandi... Dî edi didi ditangila ngikadilu wetu wa munda, **didi ne muoyo**, didi dituadila muoyo eu ; **didi ne bukole**, didi dienza mudimu **munda muetu** (Efes. 6. 17 udi utulesha bu tshiluilu tshia kuluangana natshi). Ku ndekelu **ditubula** : tudilekelele ku didi nkayadi dikuate mudimu munda muetu.

Kadi ku luseke lua **bubi** budi dî dia Nzambi dileshe ne dipisha, munda muetu mudi muikalangane **butekete**, ne bulema. Ku bualu buabi, Nzambi wakalongolola dikuatshisha dikuabu. Wakatupesha **Muakuidi mutambe bunene** udi utunvuila ne kunvua kuonso ne udi mûle ntete ne luse. Pakadiye Muntu apa pa buloba, Kilisto wakangata mishindu yonso ya dikenga dia bantu bua « amone mu tshikondo tshimpe » mua kukuatshisha kabidi bapikudibue badi batekekete, ne mishindu yende ya dinanga diandi. Bualu buibidi wakatunzuluilu nshila ku **nkuasa wa ngasa**. Tudi babikidibue bua kusemenaku kupitshila ku kutendelela, ne budikadidi ne dijadika ne tudi tusanganaku Musungidi wetu wa dinanga. Ebu ke bualu bumue butudi tukebala **dikuatshisha anyi** ? (Mis. 60. 11).

Ebelu 5. 1-14

Dishilangana kayi pa nkatshi pa Muana wa Nzambi wa Tshijila ne muakuidi wakangatshibua munkatshi mua bantu, muikale ne butekete bualu bua bubi buende nkayende ! dishilangana dikuabu didi dipatuka mu mv. 8. Mu bualu budi bututangila, tudi ne bua kuyila ditumikila bualu bua tudi bana ba bupidia ku bufuki. Muana wa Nzambi wakadila bua kabingila kashilangane. Muikale Mufuki munene, kena mukokeshibue kudi muntu nansha umue nansha. Kutumikila kuandi kuakadi kudiye bualu menemene **bupiabupia**. Kadi, mushindu eu ke udiye tshileshelu tshimpe katataka kudi « badi bamutumikila » (mv. 9). Nfumu kai mu musoko udi ne bukokeshi bunene kudi bantu bende ? Anu eu wakadianjila nkayende kuenza mu ngikadilu mutambe bukole, midimu idiye ulua kuambila badi muishi muandi bua kuyenza. Tuyile ditumikila mu kalasa ka Mukelenge Yesu.

Kadi tudi mushindu kayi wa balongi ? Katuena kabidi tukumbanyina disamina anyi dia mu mv. 11 ; **bena mapapa** anyi ? Di dia Nzambi kadiena apa **muele wa nvita** bu mu shap. 4 dijingulula malu adi mu mutshima wa muntu nansha, kadi **tshia kudia tshikole** tshidi tshikankamika muana wa Nzambi bua kujingulula bualu buimbe ne bubi. Etshi ke didiunda dimpe dia buena kilisto : kulua misangu ya bungi bajinguludi ba disua dia Mukelenge... ne tshisi katshiyi disua diandi.

Ebelu 6. 1-20

Eyo, tuye bietu ku mulongo wa muntu mukole. Katusanki bu bena kuitabusha abu bakapatukila mu ntendelelu wa buena yuda, bua kumanya anu mayisha a kumudilu Yesu udi musue kuikala kutudi ne mushinga mutambe, ke anu bu Musungidi wa midimu mifue : **Mukelenge, tshileshelu, ne Mulunda wetu munene...**

Muena lukuna satana utu utamba kuangata mvesa 4-6, bua kuzakasha bana ba Nzambi. Mvesa ei kayena yakula bualu bua bana ba Nzambi nansha, kadi bua badi bena kilisto anu ba ku dina. Mu ngikadilu wa mushindu eu, katuena mua kusangana muoyo wa bu Nzambi, udi mutekibue anu mu mutshima wa muena kuitabusha mulelela. Kadi, muntu udi mua kuikala kai ne muoyo eu, buena kuamba ne kai muanze kukudimuna mutshima wende, kadi kuikala munkatshi mua masanka a buena kilisto, Biakadi mushindu eu kudi bena yuda bakuabu ba tshikondo atshi, bidi kabidi bulelela lelu kudi bana bakuabu, ba baledi babo bikale bena kuitabusha. Kadi bua bena kuitabusha balelela, kabena mua kujimisha kabidi muoyo wa tshiendelele nansha. Kadi badi anu mu njiu ya kuteketa. Ku luseke lua midimu ya **dinanga** idi Nzambi kai mua kupua muoyo, **ditabusha** ne **ditekemena**, kabiena mua kulenguludibua nansha (mv. 10, 11, 12). Buonso buabi, bidi bidishibua ne milayi ya Nzambi bu tshia kudia tshiabi. Muena kuitabusha udi mumanye dilobo dia ndekelu wa luendu, nansha bikaladi kadî dimueneka ; wakamana kuela **longo** luende mu mai. Nansha bikala mbuwa wa buloba eu mutshinkakashibua, ditabusha didi « Lukanu » ludi lusuikakasha bikole bapikudibue buonso ne muaba wa mudiulu ne mujadika, mudi muikale tshintu tshia ditekemena diende.

Ebelu 7. 1-17

Mufundi wa mukanda, wakadi ne malu a bungu a kufunda ku bualu bwa **Melekisedeke** (shap. 5. 10, 11). Bualu bwa muntu eu munene budi bumueneka mu matuku a muoyo wa Abalahama (Gen. 14) wenza mudimu wa mutuangashi, usakidila Nzambi mu dina dia nkambua. Kadi bualu budi butangila bu muntu buende, kudiye mufume, budi bushala bualu budi busokoka. Ne tudi tunvua ne bwa bualu kai. Tshidi ne mushinga kudi Nyuma wa Nzambi, ke muntu eu, kadi mudimu wende. Mukelenge ne muakuidi, Melekisedeke udi « mundidimbi » wa Mukelenge Yesu, paluaye kukokeshwa mu buakane ne muakuidi mu nkuasa wandi. Mu malu wonso, buakuidi bwa Melekisedeke, budi butambe buakuidi bwa Alona.

1. Mueni n'abo, udi mutambe Abalahama bunene, bualu bwa, nkambua eu, wakapesha Melekisedeke tshia dikumi, ne wakasankishibua kudiye.
2. Buakuidi bwa muntu eu, bualu bwa buakadianjila kuikala ku mpala kua bualu bwa bena Isalele, nunku kabuena bukuatshibua anu bwa bualu buabu, kadi bwa bena kuitabusha buonso.
3. Kabuena buya kudi muntu mukuabu bualu bwa, udi n'abo bukokeshi, udi ne **muoyo tshiendelele** (Lom. 8. 34).

Bantu babungi mu buena kilisto badi basue kueyemena kudi batuangashi, ba prete anyi « bansantu ». Mukanda eu udi ubalonesha ne Nzambi mubapesha anu Muakuidi munene umue, ne mutuangashi, mpuangane ne udi mukumbane mu malu onso tshiendelele (shap. 10. 21, 22).

Ebelu 7. 18-28

Bu yeye kakavuishibua pa mutu pa mûlu wonso, kakadi mua kuikala Muakuidi mutambe bunene nansha. Bua kutulesha ku mpala kua Nzambi, diambedi biakadi bikengela bua anji kudifila nkayende bua bualu buetu, bualu bua, tuakadi bualu diambedi ne Mupikudi. Kadi, yeye musungidi wa mioyo yetu, ke udi kabidi katataka musungidi wa mibidi yetu, mbuena kuamba ne udi utukuba tô ne patuabuela mu butumbi buandi. Bu mudiye ne muoyo, tudi ne dituishibua dionso kakuena bualu butuapanga kuangata ku milayi yende. Muakuidi munene wa mushindu eu wakadi utukumbena mu bulelela. Bumuntu buende buonso bupuangane budi bumanyishibua, ne kubuela kuende ku mpala kua Nzambi, bionso ebi bidi bitufikisha bua kuamba ne dî dikole ne : « mona wewe Nzambi ! utangile mpala wa muntu webe udi muedibue manyi » (Mis. 84. 9).

Anu tshitupa tshipi, katuakuikala kabidi bualu ne kutuakuila kuandi ku mpala kua Nzambi nansha. Nekushike pikala bapikudibue buonso, bashikishe luendu luabu pa buloba. Bua tshinyi kabidi badi mua kuambulula ne : « udi muakuidi **tshiendelele** » ? (shap. 5. 6 ; 6. 20 ; 7. 17, 21). Bualu bua, muakuidi ke udi kabidi ulombola ditumbisha. Mudimu wa tshiendelele, wikala Musungidi wetu munange, kayi nkayende bua kûkumbasha nansha. Kadi neaukumbasha ne buonso basungidibue ne lupandu lujima, ne bikala nandi tshiendelele mu butumbi buandi (shap. 2. 12).

Ebelu 8. 1-13

Bikondo bikuabu tshipungidi tshia ku mukuna wa Sinai, tshiakashipibua ku bubi bua bena Isalele. **Tshipundi tshipia-tshipia** tshidi tshiakudibua mu Yelemiya 31. 31... netshisuikibue ne tshisamba etshi. Bumanyishi bumane kujakibua ne muntu kena ne bukole bua kukumbasha bualu ku mpala kua Nzambi, tshipungidi etshi tshipiatshipia ; katshiakumutekela kabidi bujitu bua kukumbashaye bualu kampanda nansha (Lom. 11. 27). Netshitekibue anu pa tshishimikidi etshi tshimua tshia **mashi a Kilisto**, tshidi tshibikidibue ne « mashi a dipungila tshipia-tshipia » (Mat. 26. 28). Netshika ne bimanyishilu binai :

1. mikeshi ya Mukelenge neifundibue mu mitshima (meshi) yabu, mbuena kuamba ne neikale ku dinanga.
2. Isalele neasangane kabidi malanda andi bu tshisamba tshia Mukelenge mbuena kuamba ne Nzambi nealue kabidi Nzambi wabu. (mv. 10 ; Zak. 8. 8).
3. Dimanya dia Mukelenge nedikale kudi buonso (mv. 11 ; Yesh. 54. 13).
4. Nzambi kakuvulukakabidi bua mibi yabu nansha nansha matomboka abu (mv. 12).

Ku bidi bitangila luseke lua bena kilisto, bobo kabena muishi mua **tshipungidi nansha** (tatu ne bana bandi, badi bualu ne tshipungidi anyi ?). Kadi, bakadi balabula, ne kutamba mene masanka adi malayibue bena Isalele. Dî dia Nzambi didi ditekibue munda muabu (fuany. 2 Kol. 3. 3). Badi katataka, bana ba Nzambi. Badi bamaye Mukelenge kupitshila ku Nyuma Muimpe udi muikale munda muabu. Badi ne bujadiki buonso ne mibi yabu yakajimishibua tshiendelele.

Muan' etu udi ubala mifundu ei, ukadi biebe muangate masanka aa anyi ?

Ebelu 9. 1- 15

Mukanda wa Ekesode Shap. wa 35 tō ne ku wa 40, udi utulondela mushindu kai wakibakibua ntenta **wa kusambakena**. Wa Lewitike, udi utupesha dilongesha ku bualu bua **milambu** (shap. 1-7) kunyima ulenga bakuidi (8-10). Kadi, mikeshi yonso ya tshitendelelu tshia pa buloba yakalesha kupanga kuayi kua bukole. Tshitendelelu tshiakadi ne bitupa binene bibidi bitapulula kudi tshilulu tshikudika. Muakuidi, muikale ne bubi buandi kabidi, wakadi muenzeshibue bua kufila milanbu bualu bua bubi buandi nkayandi (mv. 7 ; shap. 5. 3). Ku ndekelu, milambu ya mbushi nansha ya bana ba ngombe kayakamanya mua « kulengesha bantu tshishiki ku kuondo ka mutshima ». Nunku Nzambi udi utuambila bua tshitendelelu tshia mu diulu « tshitambe bunene ne tshitambe buimpe... tshidi katshiyi tshia bifukibua ebi » (mv. 11 ; 8. 2).

Kadi tshiakadi mua kukuatshisha ku tshinyi bikalaku kakuakadi **muakuidi** wakadi bua kukumbasha mudimu ? Ne muakuidi mutambe buimpe (shap. 5-8) wakadi mua kutukuatshisha ku tshinyi bikalaku kakuakadi mulambu mutambe buimpe ? (shap. 9, 10). Bua dikubibua dietu dijima, Yesu udi **popamue** bu eu ne mukuabu (Muakuidi ne mulambu). Bu **Mulambu**, udi utupesha **ditalala dia mu mutshima** ne utulama mu buobumue ne Nzambi. Mu dipungila dikulukulu, bionso biakadi bia tshitupa tshipi ne bilomba dikumbasha dia bualu. Kadi tshikondo etshi, bionso bidi bia **tshiendelele : bupikudi** (mv. 12 ndekelu ; 5. 9) nansha bikalabi bua **bupianyi** (mv. 15 ndekelu). Kakuena tshidi mua kutshinyenga anyi tshidi mua kutupangisha.

Ebelu 9. 16-28

« **Kakuyi dipumuna dia mashi kakuena dikedibua dia mibi** » (mv. 22 ; bala kabidi Lew. 17. 11). Ke tshiakadi milambu yonso ya mu dipungila dikulukulu ei yamba, tshiakamana Abele kunvua ku ditabusha (shap. 11. 4), tshidi tshijadikibue bikole apa. Bualu bua « difutu dia bubi ndufu », ne mashi mapumuna panshi adi tshimanyishilu tshinene ne mushinga wakafutshibua (Dutel. 12. 23, 24). Mashi a Kilisto « akapumuka bua kushimisha mibi ya ba bungi » (Mat. 26. 28). Ba bungi aba mbanganyi ? Buonso badi bitabusha ! Mashi matamba buimpe a Yesu, ku mpala kua Nzambi adi abumusha ku tshishi tshikole tshia Nzambi. « Bualu budi busunguila muntu yonso bua kufua **musangu umue...** ». Buobo aba, kabakufua lufu luibidi nansha. Kutangila bionso kabiena bishika ne elu nansha, ne lufu ludi lukese ku mpala kua **difutu didi dilulonda**. Tshidiku ntshinyi kunyima kua lufu ? Muaku **umua** mukole udiku bua kubulula bualu ebu bua kutamba kutshina : « kunyima kua bualu ebu **tshilumbuluidi tshidiku** » (2 Tim. 4. 1 ; Buak. 20. 12).

Muntu udi kayi malanda ne Nzambi ku ditabusha udi mukumabanyine **malu makole aa abidi** : lufu ne tshilumbuluidi. Kadi udi mupikudibue udi ne luende luseke lua **buende bujadiki bua** : dibuikidibua dia mibi yende ne dilua dia Mukelenge bua dipikudibua dia ndekelu (mv. 28). Nzambi atambe kuenza bua badi batubala buonso bikale ba munkatshi mua « badi bindila dilua dia Mukelenge » !

Ebelu 10. 1-18

Mushindu wa kuambulula misangu ne misangu bualu bua milambu ya dipungila dikulukulu, wakadi ulesha ne milambu ei **kayakadi ne bukole** nansha. Mbuena kuamba ne, mu yoyi muakadi bualu bua **tshivulukidi** tshia bubi (mv. 3). Buakane bua Nzambi kabuakadi bukumbane ne kabidi kakasanka mu yoyi nansha.

Pa diba adi muntu wakamueneka bua kuangata mu tshianza tshiandi tshilumbu tshietu tshionso. Anu Yesu nkayende ke wakamanya mua kumusankisha Tatu, anu yeye ke wakamanya mua kuikala mulambu umuepele wakamusankisha, mulambu wa tshijila wakafidibua musangu umue **tshiendelele**. Kutangila bakuidi buonso ba pa buloba, bakadi **bimane kulu** bualu bua mudimu wabu kawakadi mua kushika nansha, Kilisto **wakashikama**, bujadiki ne, mudimu wende wakuenzaye udi **mushike**. Ne yeye **udi mushikame tshindelele**, udi mutuvuisha **bakane tshiendelele**. Eyo bakane, ke ngikadilu udi Nzambi utumona, mibi yetu mimane kuvuwibua. Ne ke mu matuku a tshilualua, budi bualu budi bumane kukumbana bua kashidi.

Katupu muoyo ne mudimu wakamana kukumbashibua **bua bualu** buetu, udi mulondibue ne mukuabu udi katataka wenzeka **munda** muetu. Mukelenge udi musue kuteka dinanga diende ne mikeshi yende mu mutshima wa muntu ne muntu wa kutudi (fuany. mv. 16 ; shap. 8. 10). Mumane kuambila Tatu wandi pakaluaye pa buloba ne : « mona ndi ne disanka bua kuenza tshidi disua diebe Nzambi wanyi, bulela mukeshi webe udi mu mutshima wanyi », mushindu kai udiye kai mua kujinga bua bantu bandi buonso bamufuane munyi ? (mv. 7, 9 ; Mis. 40. 6-8).

Ebelu 10. 19-31

Mudimu wa ngasa udi mushike. Yeye wakûkumbasha udi mubandishibue mulu mua diulu (shap. 7. 26). Ne tudi balombibue bua kulonda mu makasa andi mu nshila tshipia-tshipia, udi munzukudibua kudi mutendeledi yonso. Mashi a Yesu, tshilulu tshipandike, buenzeshi bua muakuidi munene bua diakalengele dietu, malu aa adi atupesha ku ditabusha dietu bujadiki bunene. Tusemene bietu pabuipi nandi, bana betu, ne « **mitshima milelela ne budikadidi** ». Kakuikadi tshintu tshidi mua kutukanda bua kubuela mu muaba wa tshijila... nansha bua kulekela kudisangisha kua bansantu (mv. 25). Ke bua kuikala nkayetu mu muoyo wa kupanga kudia ne bakuabu, anyi wa bupadi, utudi bakudimune mitshima yetu. Tukankamikangane muntu ne muntu ku dinanga ne ku didifila.

Tshitupa etshi tshidi tshijika ne mei a mushinga mukole. Kuenza bualu bubi ne dimanya dionso, biakadi bua bena Yuda bakadi badiamba bu bena kilisto, kupinga kua mu mikeshi, ne nunku kupetula Muana wa tshijila wa Nzambi, kuvuisha patupu mushinga wa mashi andi a mushinga mukole, ne kupetula ngasa wandi. Bidi mua kuikala kabidi kudi bana badi ne baledi babu bena kuitabusha, badi bikala bapetule mayisha onso akangatabu katshia ku buana buabu, ne bakasungula nkayabu njila ya dipambuka ya pa buloba. Nsonga munanga, wewe udi ne masanka a bungji, njila wa **mu diulu** kakuikala anu munzulula bua bualu buebe misangu yonso nansha. Semena pabuipi nandi **katataka** (Yone 6. 37).

Ebelu 10. 32-39 ; 11. 1-7

Bena kilisto ba bena ebelu bakitabusha, ne bitabusha ne **disanka**, dipaula dia bintu biabu bia pa buloba (Mat. 5. 12). Bualu busokoka buabu buakadi tshinyi ? **ditabusha** diakadi disanka ne bintu bitambe buimpe ne kule ne baluishi buonso. Kadi ditabusha kadiena ne mudimu anu mu matuku mabi anyi diba dia kukudimuna kua mutshima. Didi dikale ngikadilu wa nsombelu mujima wa muntu muakane. Didi divuija bintu bitshilualua bu bidiku katataka, ne bimana bidi kabiyi bianze kumueneka ne mesu. Muntu yonso udi kayi nadi, kena mua kunanukila nansha. Udi walukila kunyima, ne Nzambi kena usanka bua bualu buandi (mv. 38 ; 4. 2 ; 1 Kol. 10. 5). Shap. 11. 6, udi wambulula ne, kakuyi ditabusha, bidi **bualu bukole bua** kusankisha Nzambi.

Kadi katataka, Nzambi udi musue kutupesha bamue ba mu bantu bakasanganaye disanka diandi (Mis. 16. 3). Mu shap. 11., mudi bileshelu mishindu mishilashilangane bia ngikadilu wa ditabusha dia bamanyishi ba mu dipungila dikulukulu. Mu **Abele**, tudi tumona ditabusha edi didiangatshila **bupikudi** kupitshila ku mulambu muanyishibue kudi Nzambi. Mu Enoka, didi **dienda** (ditabusha) ditangile ku kipatshila kandi ka mu diulu. Mu Noa didi dipisha bantu ba pa buloba ne diamba bua buakane bua buNzambi. Mushindu eu, ditabusha didi ngikadilu wa muoyo onso wa muena kilisto. Ne bamane kufika ku nshikidilu wa luendu luetu lua ditabusha edi, ke tshikondo kabidi tshia tuetu kupangila didikankamika kabidi nansha. Bualu bua pa lepa musangu muipi, yeye udi ulua **nealue** (mv. 37). Dileshe edi didi dikumbane, Yesu « **nyeye mene udi ulua** » ; tuetu tudi « **badi bamuindila** » (9. 28).

Ebelu 11. 8-16

Musangu eu kabidi mu Mukanda wa Nzambi, Abalahama ne bantu bandi badi basungudibue kudi Nzambi bua kutulongesha tshidi ditabusha. « Abalahama, pakabikidibuaye, wakatumikila... ». Kutumikila muntu kakuyi kumanya meshi ende kudi kulesha ditekemena dinene didi nadi muntu au kudiye. Pikala Nzambi ke udi wamba, ditabusha didi dimanye bua **kuya** (mv. 8) ne didi dimanye mua **kushikama** (mv. 9). Biakaluila nkabua Abalahama bua **kushikama** mu Palana, pakadiye ne bua **kuya** mu Canana (Bienz 7. 4) et biakamufikila bua kuya ne mu Ejipitu pakadiye ne bualu bua **kushala** mu musoko wa mulayi (Gen. 12. 10). Kadi Nzambi apa, udi usanka bua kujima njila mibi yakangataye, bia mumue mudiye upuwa bua tuseku tua Sala, upita kabidi ndekelu mubi wa muoyo wa Isaka, Tshibangidilu tshibi tshia luendu lua Yakobo ; udi ulama mu muoyo wa bantu bende anu etshi tshiakamutumbisha.

Mu bulelela, kabiena bikumbana bua kuikala ne matunga abidi musangu umue nansha. Mulayi wa **musoko wa mu diulu** wakenza kudi Abalapama ne kudi bantu bandi bu benyi ne bena luendu pa buloba ebu. Kabakatshina bua kubumanyisha (mv. 13 ; Gen. 23. 4) ; Kadi kabidi bakatamba kubumanyisha (buanyi buabu) pakasombabu matuku a muoyo wabu onso mu tuzubu tua ntenta (2 Kol. 4. 18 ; 5. 1). Kabakafua bundu bua Nzambi wabu, bua bualu ebu yeye kabidi kena ufua bundu buabu. Udi udibikila mu dina dia Nzambi wa Abalapama, wa Yakobo. Muntu yonso wa kutudi udi ne bukole bua kumubikila ne « Nzambi **wanyi** » anyi ?

Ebelu 11. 17-31

Mulambu wa Isaka udi ulesha ne, Abalapama udi ne ditabusha ku dibika dia bantu ku bafue (fuany. Lom. 4. 17) ne udi munange Nzambi kutamba muan'andi umuepele. Muanda mule wa **Yakobo** udi muakula ku **dikombo** diandi misangu yonso diakadi dikuatshisha dia mulami wa mikoko, tsheyemenu tshia, muena luendu, tshia tshilemenda, ku ndekelu tshia mutendeledi (mv. 21). Bua **Isaka**, tudi mua kuela meshi ne dijingulula diakamueneka kunyima kua matuku, bua Yosefe ne kuakadi mua kuikala malu a bungi a kuvuluisha bua bualu buandi, pa kumusha ebu bua mukeshi eu tshianana wa kuambula mifuba yandi. Kadi muntu ne muntu wa ku bankambua aba, udi wamba wandi mushindu wa dindila dia malu a lualua. Mose udi upidia kubikidibua... usungula bua... ubala... bualu bua wakadi utangila ku dipingishila dia difutu (tangila shap. 10. 35). Udi umuka... kayi utshina... utantamana..., bualu bua udi utangila yeye udi kai umueneka.

Anu ditabusha nkayadi ke didi dibue dia mushinga didi difikisha bua kumanyisha mushinga mulelela ne tshikondo tshidi tshikumbanyina tshintu tshionso. Kadi didi kabidi **bukole bua munda** budi butshimunyisha **malu makole** onso – tshishi tshia Mukelenge, mbuwa mukunze, ngumbu ya Yeleko – nansha **nkuka mibi** : masanka a malu mabi, anyi bubanshi bua mu Ejiptu. Eyo ditabusha didi ne bukole ne lukunukunu. Ne bikala tshileshelu tshia ditabusha tshia Mose tshidi tshitambe bukole kutudi, tukoleshibue ku tshia Lapaba. Mu malu atudi tupitshila, Nzambi udi windila kutudi mamuma adi amueneka a ditabusha **dietu**.

Ebelu 11. 32-40 ; 12. 1-3

Kubangisha mu mv. 32, tudi mu buloba bua Kanana. Ne tudi tusanganamu balumbuluishi. Bakelenge, bamprofete, ne ditutu dinene dia bamanyishi didi ditunyunguluke, didi didianjile ne didi dituindile bua kubuela mu bupianyi buetu bua mulayi (mv. 39, 40). Mu bikondo bionso bia muidima mukole, tshienga tshia ditabusha tshia kasambuka ku tshianza ne tshianza ; katshiyi tshijima nansha. Nzambi nkayende udi mumanye mena a bantu buonso bakateka mioyo yabu bua bualu buandi, ne udi uavuluisha dituku dionso. « Muntu yonso udi ne tshiende tshitupa nkayende tshia kuenza mu nshila wa lulamatu » bu mudi mufundi mukuabu wamba (Theodosia A. Powerscourt).

Musumba wa masalayi a ditabusha udi ne batentekedi ba nshila (shap. 11) ne mfumu munene (shap. 12) ; tuetu tshisumbu thia bulami panyima pandi. Lelu ke dituku dietu dia kuangata dipangadika dia kubuelu mu « tshidikishilu tshia lubilu tshietu ». Bua kunyema biakane, bidi bikengela tshinyi ? Katuikadi ne bushitu anyi ne mapumbisha. Tubange ku dilekela **bushitu buonso ne mabuki a patupu**. Tumushe kabidi malu **mabi onso**, kuonshi aka kadi katuponesha anu « bipepele ». Kadi ka kushika nansha. Bidi bikengela tshintu bu aimant (tshiamua tshidi tshikoka tshikuabu tshiamu) udi utukoka ku mpala. Tutangila mesu etu kudi **yesu**, yeye udi mulombodi ne tshileshelu tshia nshila wa ditabusha, mfumu ne mushikishi wadi. Yeye pende kabidi wakadi ne tshintu **ku mpala kuandi**, tshiakadi ne bukole bupite bua mutshi mutshiamakane nansha bundu, nansha mene makenga andi onso. « Tshiuwidi tshia **masanka** » ke tshiakadi mua kushikisha luendu lua muoyo wa muntu wa ditabusha pa buloba, bilondeshele Mis. 16 (mv. 11).

Ebelu 12. 4-17

Muana yonso udi mu bukohehi bua diku diende ne mu dikengesha dia baledi bende buonso. Dikengesha edi nedimunyingalashé misangu mikuabu ne kupuekesha binsonshi ku mesu kuandi. Kadi pakolaye, neikale ne bualu bua kusakidila baledi bandi bua makengesha aa kudiye akadi misangu mikuabu avuisha kanyinganyinga mu mutshima wandi. Bituikala bana balume anyi bana bakashi ba Nzambi bidi bualu bukole bua tuetu kupanga kukumbanyina **dinyoka** diandi (mv. 8), bualu bua Nzambi wa **tshijila** udi musue bana bende bikale bangatshi ba tshijila tshiandi mbuena kuamba ne bafuanangane nende (mv. 10). Nunku makengesha aa edi adi mua kutufila ku malu manene abidi matapulukangane : Bualu bua ku mpala **kupetula** dinyoka edi, katuyi tudibala ne mushinga. Kutangila tudi ne bua kuikala benzeshibue « kudidi », mbuena kuamba ne ku kudilumbuluisha ku mpala kua Mukelenge ; tukeba ne tudikonka ne mbua tshinyi udi witabuja makenga aa alue kutudi aa (Yobo 5. 17). Bualu bukuabu bua Njiu budi **kupanga kua dikima** (mv. 5 ; Efeso 3. 13). Nunku tuvuluke dina diakapeshibua muena kuitabusha wakitabusha makengesha aa : « yeye udi Mukelenge **munange** » (mv. 6). Tukebe **ditalala ne bantu buonso**, kadi kabipangi kuikala mu **tshijila** tshionso (mv. 14). Katupu muoyo ne tuetu nkayetu tudi bintu dia Ngasa, ne tumushe mu mioyo yetu miji yonso ya bululu (kunvuija ne ditoloka dia lulengu). Misokoka diambedi, neimanye mua kumueneka mu bikondo bikuabu, bikalayu kayiyi milumbuluishibue musangu umue mu mitshima yetu (Dutel 29. 18).

Esau wakapanga kutedibua ne bena diku diandi mu shap. wakushala ku nyima, udi mutedibua apa bua bundu buandi bua tshiendelele. Umue wa kutudi kamufuanyi nansha !

Ebelu 12. 18-29

Ne apa kabidi dishilangana didi pankatshi pa tshiakadi mikeshi ifila ne tshidi bena kilisto bapete lelu mu Kilisto.

Pa **Mukuna** mukole wa **Sinai** (mikeshi), Nzambi neapingashe ngasa mu **Siona** mu dikokeshwa dia Mesiya (Mis. 2. 6). Kadi muana wa Nzambi udi ufuma ku bulongolodi butambe bunene bua masanka. Udi mubikidibue bua kufunda mu mutshima wandi bibandilu bionso bia mukuna eu wa ngasa, bua kubuela ku ditabusha mu « musoko wa Nzambi wa muoyo », Yelushalema wa ku diulu ne kusanka ne bantu bandi. Udi usanganamu mbombo ne mbombo ya banjelo, kulonda tshisumbu tshia bana bute, mbuena kuamba ne **Ekelesia**. Ku mutu, Nzambi nkayende, « mulumbuluishi wa buonso », kadi udi ubakidila bu bapikudibue ba Muan'andi. Padiye upueka ku makasa, ku bishimikidi bia Nzambi bia matumbi ende, udi usangana « misuke ya bantu bakane » bakamana kulala tulu mu lufu ba mu shap. 11, ne Yesu muikale bu mutuangashi wa dipungila dipia-dipia, dijadika ku mashi andi nkayandi.

Musambu mukuabu udi wamba : « Ne muaba wanyi udiku ». Bikala bintu bionso bidi bipita bidi mua kupita katataka, ndi mpeta musoko udi kauyi mua kutshikishibua, wa tshiendelele ; dina dianyi didi difunda mu diulu (Luka 10. 20). Ne ngasa umue udi umpesha bua kudilama, udi umpesha bukole bua kukuatshila Nzambi wa tshijila mudimu. Kadi ke mu mushindu udi **meme** musue, kadi udi umusankisha **yeye**. Kanemu kuonso, ditshina dia kubenga kumusankisha nebindame mu nshila wa kuenza disua diandi !

Ebelu 13. 1-16

Dinanga dia bana betu, didi mua kumueneka mu mishindu mishilangane : **Kuakidila kua bengi** kudi kupingasha disanka kudi udi wenza mudimu eu (mv. 2), **luse** lua badi mu ntatu, ludi ludifuanyikija ne buonso badi bakenga (mv. 3 ; shap. 10. 34), **Kuenzelangana bimpe ne kukuatshishangana**, ke anu bidi bisankisha badi bangata, kadi Nzambi nkayende udi usanka ne milambu ya nunku (mv. 16).

Kadi lukuka lua biuma kabidi ludi mishindu ya bungi. Tudi mua kunanga biuma bitukadi nabi, ne bitudi tujinga bua kupeta. Kadi tumanye mua **kusanka** anu ne bitudi nabi **katataka**. Kadi bua dijinga dia makelela, tutamba kueyemena ne « **dituishibua dionso** » ku lulamatu lua Mukelenge (mv. 6 ; Mat. 6. 31-34). Yeye udi dikuatshisha dietu kena ushintuluka nansha. Shap. wa 1. mv. 12 udi wamba ne « wewe udi muomumue ». Mv. wa 8 wa shap 13 udi ukumbasha ne mei amushinga mukole ne : « Yesu Kilisto udi muomumue Makelela ne lelu ne tshiendelele ». Bikalaye wa mushindu eu udi utukumbanyina mu mitshima yetu, mayisha a bungi ne adi kaayi a Nzambi, kaakuikala ne butei kutudi (mv. 9). Ne netuikale pabuipi bua kupatuka pambelu pa tshitudilu tshia ntedelelu ya bulongolodi kampanda (fuany. Ekesode 33. 7) bua kuya batangile **kudi Yesu nkayende**, mu muaba udiye nkayende mulaye bua kuikala munkatshi muabu. Yeye wakafila mulambu munene wa mushinga. Nunku disanka dietu ndia kupingasha kudi Nzambi, ke anu mu dituku dia kumudilu dia lumingu nansha, kadi **kufilafila**, mulambu wa kutumbisha nau, mamuma aa a **mishiku** yetu, adi madiunda ne makunze diabedi mu **mutshima** wetu (Misam 45. 1).

Ebelu 13. 17-25

Tuakapeta **balombodi** ba lulamatu. Tubavuluke, tuidikishe ditabusha diabu... tubale mifundu yabu (mv. 7). Kadi Nzambi udi utupesha kabidi lelu balombodi (mv. 17, 24). Dibanza dietu bua bualu buabu didi tshinyi ? Kubatumikila, kubalombela Nzambi, kuenza bua misangu yonso bakumbashe mudimu wabu ne disanka – bualu bua badi balala tshitabela bua mioyo yetu. – Ne bualu bukuabu kuitabusha dî dia disengelela didibu batuambila kudibu (mv. 22).

Kadi misangu yonso, muena mudimu yonso katupeshi tshipuamuoyo ku **mulami munene wa mikoko**. Yeye nkayende wakateka muoyo wende bua mikoko yandi ne katataka udi uya nai pa mpelu pa « tshitudilu » tshia ntendelelu wa bantu (Ekesode 33. 7). Lelu, bena kilisto buonso badi benza tshisumbu tshimue tshia mikoko, tshikale ku mutu kuabu ne Mulami umue wa mikoko (Yone 10. 4, 16).

Bualu bumue ku bumue bua malu a bena yuda mu mukanda eu, buakumushibua ne bupingashibue ne malu malelela a butumbi a buena kilisto. Ne ebi ke ndekelu wa mudimu udi Nzambi ukumbasha **munda muetu** (mv. 21) : udi utupikulu ku bupika buonso, udi utuvula ku mishindu yonso mibi, bua kutulamatshisha kudi Muan'ende udi mubike ku bafue ne mutumbishibue. Patushiena tuindila dimueneka diandi dilualua, mukanda eu wikale mumane kutuyisha bua **kutangila mesu etu** kudiye (shap. 12. 2).